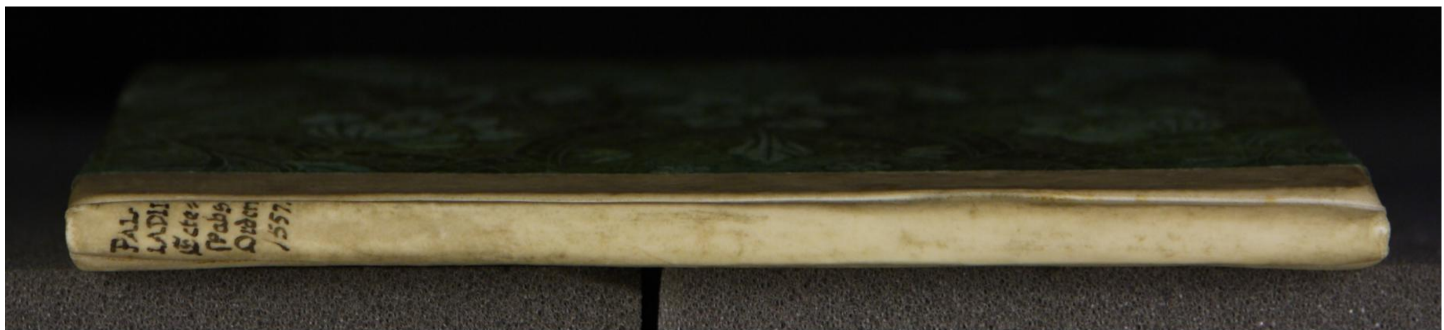
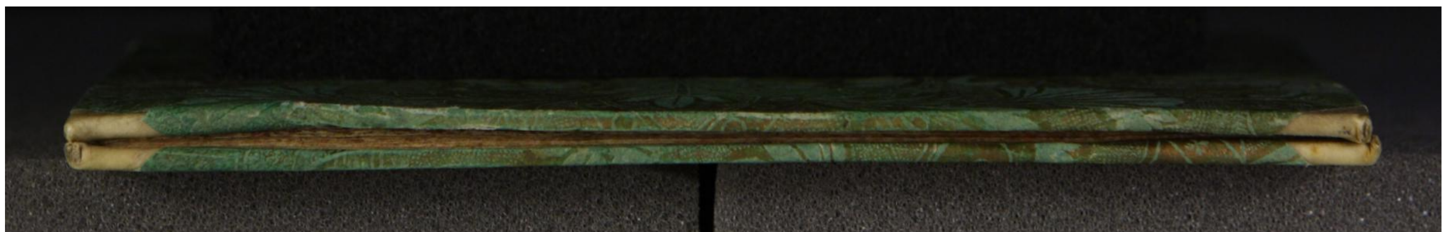













BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

Det hellige Ecte skabs Ordens Regle/ effter huilcke alle Ectefolck bør ath leffue/ tilsammen screffne aff Nicolao Palladio.

1557.



Heb: 13.

Ecteskab skal holdis erligt hoss alle/ och den ecte Seng vbesmittet. Men Bolere och Haarkarle skal Gud dømme.

Non dolor est gravior
quam cum violentia mortis
Unanimi solvit corda ligata fide

Jeg ingen større sorg veed
End dødens grumme bitterhed
Som skiller di hiertter gud haffr sat
Med Kierlighed sammen ij Ectestat



Ut micat inclusus Carbun-
culus flagrans in Auro
Sic micat in media foemina
casta domo

Petrus
Wiel. 9

Erlig oc velbyrdig mand Erick Rosenkrantz Kongelig Mayestatis/ tro befalnings mand/ paa Vaarbierge Slot/ ønsker ieg Nicolaus Palladius Guds naade oc venskab/ ved vor herre Iesum Christum.



KÆre Erick/ gunstige herre och synderlig gode ven/ som eder (vden tuil) vel dragis til minde/ at den tid i oc Eders kare Brud/ erlig och velbyrdig Iomfru Heleuig Harnberg bleff effter Guds orden oc skick tilsammen giffne vdi den hellige Ecteskaffs Stat/ i vor Frue Domkircke i Københaffn/ da opregnede ieg kortelige vden al forklaring/ nogle nyttelige regle/ effter huilcke alle Ectefolck/ bør at skicke deris leffnit. Saa vaar der nogle i samme Christelige oc erlige forsamling/ som tygte

nyttteligt vere / ath ieg skulde lade vdgaa samme Regle/paa det Ectefolcks Diefle kunde spegis/oc Ectefolck i Danmarcks Rige kunde leffue met huer andre Christe-lige/erlige oc vel/oc icke saa skendelige for-tørne Gud och bygge Helffuede met huer andre som (disuer) mange gøre.

Haffuer teg derfaar (som vaar be-gerit aff mig) tilhobe samlet sāme Ecte-skaffs ordens Regle / huer met sine smaa lerdomme och ladet dem vdgaa Eder och eders kare Brūd til ære oc andre til gaffn/ Bedendis eder kerlige at i ville tage den-ne føye skenck til tacke / til saa lenge teg kand ydermere vare eder til vilie och tien-niste. Haffue Muncke oc Nunder i klaas-ter tagit flittelig vare paa deris Regle/som deris Ordens Abbet / Dieffuelen haffuer stigtet oc dictet / ath de skulde paa vis tid være i Chor/paa Capitel/i pibestue/ paa Søffnhuss/oc viste naar de skulde ringe/ siunge/faste/nicke/bucke/brumle. Item at de skulde vide huilcke Ordens Brødre

oc søstre

oc søstre der skulde bruge sort/hvid/graa/ blaa eller braaget Cappe. Huor megit mere bør den hellige Ecteskaffs Ordens brødre oc Søstre (det er Hosbonde oc hustru) flitelige at tage vare paa Ecteskabs Regle Huilcke denne Ordens Abbet / Gud almectigste haffuer selff lagt dem paa vdi den hellige Scrifft/ Naar de der tage vare paa / da er Guds velsignelse hoss dem. Oc haffue en god samuittighed/ocsaa vnder det hellige kaars. Thi S: Pouel siger/at i Ecteskaff er ekon en legomlig tribulatz/met vduortis kaars oc modgang/ och ligeuel haffue Ectefolck en induortis glæde/ at de vide de ere i den Orden/ som Gud haffuer selff stigtet oc velsignet / om de skulle end lide noget i samme Orden/ men de som leffue vden Ecteskab i wtugt/ horeri/boleri/skørleffnit/ de haffue en aandelig induortis tribulatz / at de føle oc fornæme i deris hierter/Guds brendende vrede / leffue och met en ond Samuittighed. Saadanne siger S. Pouel/ skulle icke besidde

 sidde

sidde Himmerigis Rige. Item horefolck oc skørleffnitz folck vil Gud selff fordømme/ Vor Herre Jesus Christus være met eder oc eders kære Brud til euig tid / och vnde det/ath baade i och alle Ectefolck /kunde leffue Christelige / erlige och venlige met huer andre /ind til døden / oc siden besidde det euige liff. Screffuit i Københaffn S: Bartholomei dag. Aar effter Christi fødsel. 1557.

Nogle faare nyttelige Regle/

som inde holde de besynderligste Artickle/ effter huilcke Ecte folck/ bør at rette sig/tilsāmen screffne aff Nicolao Palladio.

DEn hellige Ecteskabs Stat / er en Mands oc Quindis lofflige tilhobe føyelse/ formedels Guds ord / effter beggis samtycke / som skulle bo hoss huer andre/ Christelige/venlige oc erlige til døden/ oc forøge Verden/ oc vere huer andris met hielp.

Den

4

Den Første Regel i Ecte skabs Orden.

Ecte skab er Guds egen gerning och skick / stigtit aff hannem i Verdsens begyndelse / før end menniskē syndede / aff huilcken alle andre menniskens Stater haffue deris oprindelse.

Smaa lerdome aff denne Regel. Den første.

Efftherdi Gud haffuer selff ordineret Ecteskabs Stat / ath den skal vere en lægedom imod Horeri och anden wtuct / der faare skulle vnge folck / Piger och Drenge / flittelige tage sig vare / for ont selskab / wtuctige ord / facter / oc anden wtilbørlig løssactighed / och met stor aluorlighed høre och lare Guds ord och deris Catechismum / oc idelige bede Gud / ath hand vilde beuare dem i renhed och kyskhed / til de komme i deris Ecteskabs seng.

Den anden lerdom.

Naar vnge folck ere kōne til alder oc fornemme at de haffue icke kyskheds

gaffue/ men den onde lyst begyndis at optendis i dem / da skulle de robe til Gud om hielp/ oc bede hannem om en god stolbroder. Thi en god met hielpere i Ecteskab / giffuis aleniste aff Gud/ hand skal legge den første Sten vdi Huss Regement/ ellers bliffuer der inted gaat aff.

Den iii Lerdom.

NAar tuende Personer ere nu komne til sammen i Ecteskab / da skulle de atter igen/ omuende sig til Gud / oc idelige bede hannem om bistand oc hielp / och legge deris forgangne vngdoms synder aff oc vocte sig for horeri / skørleffnit/ wtugt/ skam och vanære.

Den iiii Lerdom.

EFfterdi Ecteskab er Guds gerning / och skal begyndis met Guds frøct / der faare skulde mand icke biude wgudelige menniske til Brølup/ som ligge i it ont leffnit/ foruden pœnitentz/ som wgudelige

papis/

papistiske Horeprester gøre. Thi de hade oc forfølge denne Guds orden / deris bøn bliffuer til forbandelse. Der faare kunde icke saadanne paakalde Gud oc tacke hannē for Ectefolck i Kirckē / efftersdi de vilde gerne at alle mēniske skulde gøre dē selskab i deris horeleffnit oc Sodomitiske synder.

Den femte Lerdom.

Hvert menniske skal lade Ecteskab beholde sin Ære oc herlighed / efftersdi Gud haffuer selff stigted den / oc vocte sig at hand icke foracter / fortaler / oc bespaatter den / mange (synderlig vngt folck) til forargelse / men al Ecteskabs forhaanelse skal mand nedslo met Guds ord / oc sige / Salig er den mand som giffter sig. Thi hand annammer velsignelse aff Herren

Den anden Regel.

MAnden skal vere Herre oc Regenter / Quinden skal vere lydig oc vnderdannig / Denne Regel beuisis at vere sande

 i trende

i trende maade. Først aff skabelsē. Thi Gud skaffte først Manden oc siden quinden/oc Manden er icke skabt for Quindens skyld men Quindē for manden skyld i. Tim. ii. Derfaar bør Mandē at vere herre oc Regētere. Dernest beuisis det aff Guds bud. Thi Gud lagde Euā oc alle hendis døtter det kaars paa/ ath de skulde vere deris Mend vnderdanige oc kalde mādē herre i. Co xi. Til det tredie/beuisis det ocsaa aff Mandens forstandighed/at effterdi Manden er almindelig klogere oc sterckere end quinden. Derfaare bør hannē at vere herre/ fordi torde icke Hugormen i Paradis friste Adam/men Euam. Gene: iii.

Lerdōme aff denne Regel. Den i.

MAnd eller Dreng som vil giffte sig/ skal forfare først hoss sig selff / om hand er duelig til hus regiment/om hand kand føde sin Hustru/oc vere venlig met hende. Befinder hand icke saadant hoss sig/da er det best / hand lader frome folckis Børn vere wbenarit. Saadant skal oc

saa

saa en Jöfru eller pige forfare hoss sig selff om hun kand vere tolmodig / och hendis Mand vnderdanig oc tro/ befinder hun icke saadant hos sig/ da er det bedre hun lader andre vere wbesuarede.

Den anden Lardom.

MAnd eller dreng skal først vel vdspørge alle omstandendis vilkaar/ Huorledis det haffuer sig met den hand begerer til Ecte/ om hun er lad/ ørkeløs / en vindufogel/ løsactig. Item om hun er tuctig/ tro /sandru/ en god husholderske. Thi ith vel optuctigt Barn/ lader sig regere aff sin mand. Men er hun ilde optuctid hiēme/ da er hun siden ond at tēme. Lige maade ligger mackt paa at en Jomfru/ Quinde eller pige flitelige vdspørger den personis vilckor som begerer hende til Ecte/ om hand er hutgethiernit/ vild/ wmild/ knuburen/ om hand er en doblere/ dranckere/ huggebasse/ lad etc. Spør mand icke saadant vd først/ da bliffuer det siden ith wroligt Ecteskab/ oc ingen fred huerken i Stuen eller i Kammersit.

Den Tredie lerdom.

OM Manden vil Christelige regere sin Hustru / oc holde hende til lydactighed / da skal hand i begyndelsen holde hende til husholning / icke lade hende være aldelis ledig / at gaa oc strabadze i alle gader / eller staa idelig i døren oc vinduerne / och holde lang fadersnack. Men hun skal venne sig til Quinde arbeyde och husholning / oc hielpe til naring / det beste hun kand.

Den iiii lerdom.

ENdog Manden er aff Naturen visere oc forstandigere end Quinden / dog skal Manden undertiden icke forsmaa sin Hustrues Raad / som mange selff klaage gøre. Men den ene skal søge hielp oc trøst udaff den anden. Pilatus gaff nu gerne hundrede verden der til / ath hand haffde lydt sin Hustrues raad / som raadde hannem ath hand skulde inted beuare sig met den u-

skyldi-

skyldige Christo. Item den ene skal forma⸗
ne oc bede den anden at hand gør penitenz/
naar hand begynder at bruge nogen wrede⸗
lig handel / paa det at de skulle icke samle
Guds vrede paa sig / men met slagen och
dragen kand mand lidet gaat vdrætte met
huer andre.

Den Tredie Regel

MAnden skal aff hiertit elske sin Hus⸗
tru/ Quinden skal igen beuise sig
venlig mod Manden.

Lerdomme aff denne Regel.

Den første.

HVorfaar Manden skal elske sin Hus⸗
tru / som er faar fem aarsager.

Først/ faar Guds skabning oc Or⸗
dens skyld / thi hand skabte den første quin⸗
de Euam / icke aff Jorden / men aff Adam /
oc icke aff hans Hoffuit eller Fødder / men
tog ith Refben aff hans side / vnder hier⸗
tit / oc bygde hende der aff / paa det Man⸗
den

den skulde elske hende som sig selffuer.
Til det andet. skal hand elske hende for Guds behageligheds skyld. Thi hannem er det saare behageligt/at de haffue huer anderker. Manden skal holde sin Hustru for den skønniste/ klaagiste oc dydeligste Quinde som kand vere paa Jorden. Quinden skal i lige maade tencke det samme om hendis Mand/ her vdi skal Mand och Quinde haffue Ecteskabs øyen oc icke skalcke øyen

Til det tredie. for den skøne fruct hun giffuer aff sig. Thi haffuer en Husfader it Træ kert i sin Gaard/ for fructen skyld/ huor megit mere skal hand elske sin Hustru for hendis fructis skyld/som er skøne Børn Sønner oc Døtter/ som er den edeligste fruct/ der kand vare paa Jorden. Der faare skal Manden icke vare wtolmodig oc forsmaa sin Hustru/om hun er icke end saa from/ som hun skulde vare. It Eble enddog det er knortet/ dog kand det alligeuel vere gaat. Wi læse ath den høylerde Phylosophus/Socrates/haffde en knurren

ren Quinde/ En dag sente hun saa lenge paa hannem / at hand nøddis til ath sette sig vden dørren. Saa gick hun paa lofftit och slo vand paa hannem / da sagde hand met sactmodelige ord / Jeg tenckte vel at effter Torden skulde komme en stor øsende regen.

Den tid en anden Phylosophus straffede hannem / ath hand skød icke saadan en ond Quinde vdaff dørren/da sagde hand/ Min trætactige Quinde føder mig deylige Børn / derfaare lider ieg hende gerne.

Til det fierde skal Manden elske sin Hustru / for hun er en metarffuing til Himmeriges Rige. Derfaare som Petrus siger / skulle Mendene bo hoss deris Hustruer met fornufft / som hoss ith skrøbeligt kar. Mand skal langt varligere bare ith Glass end en Kande/ellers brydis det snarlige sønder. Manden skal fordrage sin Hustruis brøst / det meste hand kand / och tencke ath wi ere alle arme skrøbelige Mennisker / den ene skal

fordi

Fordi bære den andens byrde/ huo som vil verme sig ved Ilden / den skal undertiden lide røgen met/ i Ecteskab skal mand megit bære offuer met huer andre.

Den anden Lerdom.

HVstruen skal tuert om igen icke vanbruge hendis Mandz fromhed / icke storme oc bruse mod hannem / och icke sidde hannem op i Næsen som Zenop/ icke sende oc bande/oc bide at hannom/ icke gøre hannem til vermod huad hun kand icke bespaatte eller fortale hannom / icke bole met andre/ Men hun skal være hendis Mand underdanig oc lydactig/ effterdi hand er hendis Herre oc regentere / och skicke sig effter hans sind / i ord oc gerninger/om det er icke emod Guds bud/ Sūma. Hun skal elske / frycte och ære hendis Mand. Er manden nogit knuburen / da skal Hustruen met hendis fromhed / sagtmodighed oc god exempel / locke hannom til bedring. Thi en ond Hustru kand gøre en ond

en ond mand/och tuert om igen. Paa det at Ecte folck kunde to elske huer andre oc leffue samdrectelige / da skulle de frøcte Gud/ idelige høre hans ord/ oc rette sig der effter/paakalde hannem/offte anamme Christi legeme oc blod. Der som de dette gøre/ och leffue der hoss endrectelige / da bor Gud hoss dem oc naringen forøgis / leffue de wsamdrectelige/da bor Dieffuelen hoss dem oc naringen forminskis.

Den fierde Regel.

MAnden skal forsørge sin Hustru met mad/dricke/ klader och anden legemelig nødtørftighed/och Quinden skal lade sig nøye met det Manden kand forsørge hende.

Lerdome aff denne Regel.

Den første Lardom.

FOr tuende aarsagers skyld er Manden plictig til at forsørge sin Hustru.

Den første aarsage kommer aff naturen. Thi Quinden er kommit aff Manden i begyndelsen som aff roden Gene: 3. Derfaar/lige som roden aff naturen føder/opholder oc vederqueger træit. Saa skal ocsaa Quinden haffue hendis næring aff Manden. Den anden aarsage kõmer aff skabelsen/ Thi Quinden er skabt Manden til en hielp/at hun skal tiene hannem. 1. Corinth: 11. Der faare lige som en herre er skyldig til at forsørge sine tienere/saa er ocsaa Manden plictig til at forsørge sin Hustru. Dog er Hustruen skyldig til aff Gudz befalning at hielpe hendis Mand i saadan forsøring/oc icke wnyttelige fortære eller forkõme huad i husit er. Den tredie aarsage at mãden skal forsørge sin Hustru saa megit som hannem mueligt er/ kõmer aff Gudz beffalning. Gud lagde Adam paa/at hand skulde atspørre sit Brød i sit ansictis Sued / och der met føde sig /sin Hustru och Børn etc. Derfaare skal huer Ecte Mand forsørge sin hustru met Mad

dricke

dricke oc klæder effter sit embede oc formue
huer i sit kald. Dog saa ath der er maade
met. Holdt hende icke anderlunde/oc heng
icke mere paa hendis hals / end du for=
maar/huo det gør/den skal vocte sig/for
en anden Hustru som kaldis armod/ den
føder paa det siste Døttere aff sig / som
kaldis haandhed oc spaat.

Den anden Lerdom.

QVinden skal lade sig nøye met
hendis Mands erlige forsørting/
icke sende oc bande om hun faar
icke kræsne retter/icke gøre hendis fattige
Mand wro/dag oc nat/ ath ville vere de
rigiste oc yperste/lig i klæder och smøcke.
En from Quinde er nock smyckit / naar
hun behager hendis Mand vel/ men met
offuerflødige klæder oc prydelse / giffuer
hun selff hendis hoffmodighed oc løsactig=
hed tilkende / och locker andre der met til
ath Synde / Somme Quinders hoffer=
dighed kand mand neppelig fylde met

 klæder

kláder oc ſmøcke. etc. Saadan offuermaade bekaaſtning kand icke vel ſke vden mãge andris beſuering och ſkade. Derfaare naar du ſeer en Quinde / ſom er tilbøylig til offuerflødig ſmøcke / da gør korſſ for dig. Johannes Anglicus beſcriffuer en Hiſtorie / ath en Borgere vaar plagit met en ſtaalt egenſindig huſtru / ſom icke vilde lade ſig nøye met den deel hand formaate at giffue hende. Den arme Mand vilde icke fortørne hende / men forlod ſit haand verck oc tog ſig større handel faare / i huilken hand ſøgte ſin fordel met Aager / forkøb oc andre onde finantzer / oc Dieffuelen hialp hannem / paa det ſiſte bleff hand dødſtug / oc Huſtruen oc andre bad at hand vilde gøre ſit Teſtamẽt. Da ſagde hand / Først giffuer ieg til Teſtament mit liff oc ſiæl i Dieffuelens oc alle andre onde aanders hender. Thi dennem haffuer ieg tient i mit leffnit / och der er min Huſtru aarſag til. Saa ſpurde Huſtruen hannem at / huor det ſkulde gaa met hende. Hand ſuarede /

Du

Du skalt brende met mig i Helffuedis Au-grund euindelig. Thi ieg kunde aldrig for nøye dig met klæder oc smycke. Jeg maat-te derfaare forlade mit erlige handuerck oc tiene Dieffuelen / for Godz och penninge skyld / ath ieg kunde henge nock paa dig / derfaar haffuer huercken du eller ieg nu met Gud at skaffe / dette er io en skreckelig historie.

Den femte Regel.

NAar Gud haffuer giffuit Ectefolk Børn / da skulle de saa megit som dem muelig er / Christelige oc erlige optucte dem / Gud til loff oc deris neste til gaffn / oc Børnene skulle ocsaa vere Forelderne lydige oc ære dem. Dislige ste skulle de oc holde deris Tiunde til Gudfryctighed oc tugt. Och Tiundene skulle vere Hosbonden oc Hustruen tro / tienstactige oc lydige.

Den første lerdom.

FØrst skulle Foraldernc holde deris børn til al gudfryctighed / och lade dem lære

Børne lærdom/ baade i Kircken oc hiem-
me oc høre dem offuer huad de haffue lært
aff Predicken / Der nest skulle de straffe
oc refsse dem met ord oc riss / naar behoff
gøris/ icke aff had oc hastighed eller Ty-
rannisk / men aff faderlig kerlighed. Saa
siger Salomon Prouerb: 23. Lad icke aff
at tugte dit Barn. Thi giffuer du hanne
aff riss / da dør hand icke der aff. Item
tugte dit Barn i men der er hob paa ferde.
Til det tredie/ skulle de holde deris Børn
enten til Scholen / de som ere der til be-
quemde/ eller til it erligt haanduerck.

Den anden lerdom

Børnene skulle igen ære forælderne
met tancker/ ord oc gerninger. Der-
nest frycte dem ath de icke fortørne
dem. Siden være dem lydactige/ dog icke
mod Guds ord. Item hielpe och stycke
dem naar de ere gamle / krøbelige oc fatti-
ge. Dette skulle de beuise deris forældre /
Først/ faar de haffue aff dem nest Gud/

dette naturlige leffnit. Derneſt faar de hiel-
pe Børnene til daabſens Sacramente/at
de bliffue Chriſtne. Til det tredie/faar de
føde dem op met ſtor omhu/arbeyd oc be-
kaaſtning. Til det fierde/faar de optugte
Børnene/oc lære dem/eller lade dem lære
gode ſeder och dygder. etc. Derfaar er det
ſanden mand pleyer at ſige. Gode forœl-
dre och Tuctemeſtere kand mand aldrig
fuldtacke. Formaledidet vere fordi det barn
ſom bedrøffue ſine foraldre.

Den tredie lerdom.

Tiundene ſkulle vere Hoſbonden och
Hustruen lydige / vnderdanige/ ære
dem oc tiene troltge. Saa ſiger Pau-
lus. Ephe: 6. J Suenne varer eders le-
gomlige Herrer lydige/oc tiennet icke ale-
niſte for øynene/men met Guds fryct. O
herre Gud huilckit klagemaal/er i al Ver
den i dag/ offuer tieniſt Tiunde/ at de ere
knuburne/wlydige/lade oc arbeyde vtroltge
gøre mere ſkade end gaffn/ſaa mand ſkulde
heller haffue en lader tiuff i ſit huſſ/end en

 lader

lader Suend. Thi hand stiel huer time om dagen / hand løber hastelige til bords och gaar senlige til arbeyde etc. Saadāne Tiunde vil Gud visselige straffe.

Den fierde lerdom.

HVsbonde oc Hustru skulle holde deris tienistie Tiunde til Gudfrøctighed / tuct oc arbeyde / oc icke forholde eller forminske deris fortiente løn / icke handle Tyraniske mod dem / men giffue dem deris timelige spisning / oc holde dem til arbeyde. etc:

Den siette Regel.

NAar Gud legger Ectefolck korss oc modgang paa / da skulle de bære det tolmodige / oc trøste sig met Guds ord.

Lerdomme aff denne Regel.

Den første lerdom.

LIge som alle andre Orden oc Stater i Verden haffue deris korss / saa haffuer oc Ecte-

oc Ecteskabs Orden sit korss/oc lider megit ont aff Dieffuelen oc onde Menniske/ saa at der er møde oc arbeyde/ kummer oc iammer i Ecteskabs Stat/ ath mand fanger oc offte andet at skøtte end lee /dandze oc springe/oc sidde oc lege paa hiundit met huer andre/ kysse och klappe huer andre/ Saadant korss/skicker Gud Ectefolck til/ enten for deris Synders skyld/som det skede met Dauid oc Manasse/eller at prøffue deris tro / som det skede met Job och Tobia/ eller ocsaa for Guds æris skyld/ som det skede met Lazaro Bethaniensi. Men naar Ectefolck ere Gudfryctige/da er deris korss det rette hellige korss /i huilkit de skulle vente trøst oc hielp aff Gud/ som legger dem saadant paa/dem til gode.

Den anden lerdom

Hvad trøst skulle Ectefolck haffue vdi korssit/ Først skulle de trøste sig der met at korss och modgang kommer icke til dem aff slumpe lycke/ men aff

Guds vilie oc raad. Christus siger. Mat 10. Der falder icke en Sporig paa Jorden vden eders Faders villie. Item alle eders haar paa eders hoffuit ere talde ꝛc. Til det andet skulle de vide at Gud straffer de icke aff vrede/ men at hand vil met korsſit komme dem til at bedre deris leffnit / hand tucter dem /at de skulle icke fordømmis met den wgudelige Verden. Til det tredie skulle de mercke at de ere icke allesniste korssit vndergiffne / men ocsaa alle Guds vduolde / Prophetet oc Apostler. Ja Christus maatte selff bere korssit. Der faare skulle Ectefolck icke helder tøcke de korssit ath vere selsomt. Den fierde trøst. Korssit i Ecteskab er timeligt oc forgengeligt och varer icke euindelige. Den femte trøst/ Gud er ner hoss Ectefolck /som ere i Angist oc nød/oc vil hielpe oc trøste dem som Gud siger. Jeg er met dig i din modgang / Saadan trøst holder Scrifften Ecfolck oc alle Christne faare. Ath de skulle icke io vere wtolmodige i korssit. Men vi

de det

de det sker aff Guds gode villie / dem til gaffns. Den euige Gud som haffuer selff stictit Ecteskabs Orden/ giffue alle brødre oc Søstre som ere i denne Orden/ endrectighed oc fred/ at de kunde skicke sig effter disse forscreffne Regle/ oc bliffue naadelige her beuarede for huss Dieffle/ oc siden anammit aff Gud/ til det euige liff och salighed.

Petrus Johannis Lemvicensis 167. 16.

Denne Ecteskabs Orden bør alle Christne at holde vdi stor are oc verdighed/ mod alle Spaattemulcr och Ecteskabs Foractere.

FOrst fordi Gud haffuer selff ordineret/ Stictit och velsignit Ecteskab/ oc samler sig der aff en euig kircke. Huad Gud Sticter/ der er io Menniskeη nytteligt oc ganffligt. Thi Gud saa alt hand hagde skabt/ och see det vaar altsammen gaat. Hand vil ath der skal vare skilsmøsse imellem de forstandige Creatur oc wfor-

oc wfornufftige Diur / och vil ath Men=
niskens slect skal allenisste forøgis i Ecte=
skab/vdi huilckit der skal ekon vere tuende
Personer til sammen / som er Mand och
Quinde/oc icke flere.

Til det andet skal mand holde megit
aff dēne Orden. Fordi Gud haffuer orde=
nerit tuende andre Stater/Ecteskab til go=
de/ som er først Kircke regemente / vdi
huilcken Husbonde och Hustru met deris
Børn oc Tiunde skulle læris och vnder=
uisis til det euige liff.

Der nest Verdslig Offrigheds rege=
mente som skal met vduortis mact beskyt=
te oc beskerme Ecte folck met deris Chri=
stelig Husholning / ath de maa nyde fred
for Tyranner / Tyffue / Mordere och
skalcke.

Til det tredie skal mand megit hol=
de aff denne Stat / Fordi Gud haffuer
giort en Muer omkring den/ i sine hellige
x. Budord / som er i det fierde/ siette och
tiende Bud.

Til

Til det fierde. fordi Guds Søn Jesus Christus vilde selff fødis i den hellige Ecteskab. Thi Maria oc Josep vaare tho ratte troloffuede Folck. Matth: 1. Huo vilde icke gerne vere vdi den Orden som Christus er fød vdi?

Til det femte. Fordi Jesus Christus vaar selff til Brulups / och giorde der sit første Jertegen och gaff Brud oc Brudgom en erlig skenck/ i det han vende Vand om til Vin. Joan: 2.

Til det siette / Fordi vor legemlig Ecteskab er ith Billede / som betyder den aandelig oc euige Ecteskab / som er stictet imellem Jesum Christum och den hellige Christelige kircke hans Brud. Ephe: 5. At naar ecte Personer tilhobe giffuis/ eller see huer andre / da skulle de komme thu den euige tilhobeføyelse / som Christus haffuer tilhobe føyet sig met sin hellige kircke. Ath lige som en Brudgom elsker sin Brud / saa elste Christus tusinde gange mere sin menighed och gaff sig selff for hende.

Item

Item lige som en Brudgom antuordet sin Brud Nøgle til de Guds gaffuer som er i Husit/at hun skal viselige vddele det der som behoff gøris. Saa haffuer oc Christus antuordet sin Brud/ den hellige Kircke/ Nøgle/ til ath vddele alle de Himmelske liggende fæ/ som Christus haffuer forhuerffuit oss aff sin Himmelske Fader / oc at oplade Himmelen for alle angerfulde Syndere/ som begere naade/ och tillucke Himmelem for alle haarnackede oc forherdede Mennisske / som icke vil gøre pœnitentz. Item lige som en Brudgom er skyldig til at forsuare och føde sin Hustru/ saa forsuarer och føder Jesus Christus ocsaa sin hellige Kircke.

Item lige som Ectefolck haffuer glæde oc sorrig/ lycke oc wlycke tilsellis met huer andre/ saa tager ocsaa Christus den hellige Kirckis/ sin Bruds sorrig oc modgang til hierte/ oc er omhyggelig for hende.

Item lige som Ecteskabs tro binder tuende Personer tilsammen i Ecteskab

oc hor-

oc horeri afskiller dem. Saa binder vor sa-
ligheds Tro ith menniske til sin aandelig
Brudgom Jesum Christum. och vantro
(som kaldis i Scrifften aandelig horeri)
affskiller ith Menniske fra Jesum Chri-
stum. Och lige som en from Mand naar
hans Hustru haffuer aff kød oc blods skrø-
belighed forseet sig/ och brøt hendis Ecte-
skabs tro/ hand tager hende til naade igen
naar hun falder hannem til fode oc bege-
rer naade och venskaff. Saa tager ocsaa
vor kare Brudgom Jesus Christus sin
Brud/den hellige Kircke til naade igen /
naar hun gør Pœnitentz / och begerer
naade.

See for saadanne/ oc andre victige sa-
ger skyld / bør hver Menniske ath holde
den hellige Ecteskab Stat vdi
stor ære / och
verdighed.



En Bøn som Ectefolck bør
daglige at bede.

O Herre Gud Himmelske Fader / du est mit leffnit / Siel oc legom / mit godz oc alt det ieg eyer / det haffuer du altsammen giffuit mig / aff dig haffuer ieg annammit det. Derfaare ô kære herre Gud / regere och ordinere du altingist i mit huss / i min handel oc leffnit / effter din faderlig vilie / dig til loff och huer mand til gaffns. Thi paa dig setter ieg al min lid / du forlader mig icke / vnder dig oc din beskermelse / beffaler ieg min Hustru (eller Mand) Børn oc alle mine Tiunde / beuare oss fra Synd / skam / vaade ild oc alt ont. Send oss dine hellige Engle / och giff oss den Helligaand / som kand lede och tegere oss paa den rette vey / At wi intet tale / gøre eller tencke / mod dine hellige Bud oc vilie / men der effter skicke vort leffnit / och ære dig baade her vdi Verden / oc siden til euig tid / ved din kære Søn vor herre Jesum Christum. Amen.

Der

Der suarer Gud saa til / Sandelige sandelig / siger jeg eder / at huad i bede Faderen om i mit Naffn / det skal hand giffue eder. Joan: 16.

En anden Bøn

O Min himmelske Fader forbarme dig offuer mig arme Synder / och ver mig nu oc altid naadig oc barmhiertig for din kære Søns Jesu Christi skyld / oc forlad mig alle mine Synder / som jeg haffuer talit / tenckt och giort i alle mine dage oc giffue mig al min skyld oc brøde til / O min kære Herre Jesu Christe / bed nu och altid for mig til min himmelske Fader / verdis til ath giffue mig en sand tro och stadfeste den vdi mig / at Jeg kand bliffue varactig der i / til min siste Aande dret / giff mig och ith sant hob och lad mig icke falde vdi mishob. Giff mig en god tolmodighed i al min modgang och en Christen kerlighed til dig / min Gud och skabere / och til min Neste. Lad mig see dit blide

ansict oc din herlighed til euig tid / ath ieg kand euige och altid loffue och prisse dit Hellige Naffn. Giff mig en rat sand anger och ruelse / ath Jeg rettelige kand fortryde mine Synder / och vddriffue alle onde tancker aff mit Hierte / och verdis til ath sende din Helligaand i mit Hierte igen / som mig kand raade och regere och beuare mig fra Synd och skam och laster / och fra alt det mig kand skade baade til Liff och Siel. Unde mig ocsaa flittelige ath høre och beuare dit Hellige ord / och ath ieg maatte rettelige leffue och skicke mig der effter / och met min Tro annamme samme ord. O min alsomkæriste Gud och Fader. Und mig en mild Helsot naar tiden er kommen och en Salig affgang aff denne Verden / och lad dine Hellige Engle følge min Siæl / hen til det euige Liff / Beuar mig fra Bradød och Blods vdstyrtelse / och fra alt det mig kand skade baade

til liff

til Liff och Siæl. Vnd mig ath faa til min siste spisning din kære Søns Jesu Christi Legom och blod / met en ræt tro naar Jeg skal bort aff denne Verden / Husuale mit fattige sorrigfulde Hierte nu och altid. Vnd mig ocsaa met alle Hel=ligen en salig opstandelse / paa den yder=ste domme dag / och haff mig altid vdi din beskyrtning och beskermelse. Och haff du Tusinde gange tack til euig tid / ath du haffuer naadelige beskyttet och besker=met mig / Siden ieg kom aff min Mo=ders Liff / och ath du lost mig bliffue ith forstandigt Menniske / och haffuer giffuit mig saa lang Liffs frest her vdi Verden / och faret saa saare vel met mig / met Godz och Penninge / Huss och Jord / Mad och Dricke / Och met alt det ieg haffuer hafft behoff till dette arme Legomme. Verdis til kære Fa=der ath velsigne min biering / foru=den al Synd oc min Nestis skade / mig oc

 dine

dine Fattige til nøtte och gaffn och dig tilære. Och haff du hundrede tusinde gange tack/for alt det gode aandeligt och legomligt som du haffuer forlent mig met her i Verden/och for al den modgang du haffuer hiulpet mig igennem met/Hielp mig end nu aff modgang och nød/denne lille stund/du vilt vnde mig at vere i denne Verden/oc beuar mig met Liff oc Siale/til det euige liff. Amen.

Paa det Ectefolck och alle Christne kunde altid bliffue i Guds naade/da bør dem daglige at skicke sig i deris bekendelse oc bøn faar Guds Ansict som her efftersølger.

DU Euige barmhiertige Gud/Jeg arme Mennisk bekender faar dit Ansict/Først ath den oprindelig Synd er vdi mig/saa at min ganske Natur er ynckelig forderffuit/min forstand til

ath

at kende dig / er formørckit / Min vilie kommer icke offuer ens met din vilie / mit Hierte er ocsaa vedertuordigt mod dig och din Hellige lou.

Jeg bekender at ieg (disuer) tencker taler oc gør altid megit mod dine Bud oc min egen Samuittighed.

Jeg befinder idelige vdi mig ond opkendelse til wkyskhed / hoffmodighed / gerighed / had oc affuend / och tit haffuer aff Dieffuelens bedregeri oc mit Køds skrøbelighed fuldkommit saadanne onde hugskud met gerninger / och tit haffuer ieg loffuit ratning och bedring / och haffuer icke dog kunde holdit det / som ieg gerne vilde. Jeg haffuer øffuit mig i Synd oc ondskab alle mine dage / och kand icke end nu vare saa from som ieg gerne vilde. Saa ieg maa bekende (vden høckleri) ath ieg er en aff de største Syndere i Verden / oc vaar icke verd at kaldis dit Barn.

For saadanne mine store och mange Synders skyld (som retten skulde haffue

 sin

sin gaang) da haffuer ieg forhuerffuit din store vrede / met alle de trusel och formaledidelser / som staar i Scrifften / Der nest Syndsens sold / som er døden / saa at den euige Dødz sorrig tit qualer mit fattige Hierte.

Jeg veed ocsaa / at Dieffuelen skulde (met rette) være min euige Bødel / huilcken som haffuer bedragit den gandske verden / hand haffuer ocsaa i mange maade skuffet mig tusinde gange. O Jeg arme Menniske. Jeg bekender ocsaa at ieg haffuer fortient den euige Helffuedis ild / met alle de atskillie plager / som ere i Helffuede.

Jeg veed ocsaa at min fordømmelse er vdaff mig selff / ved huilcken intet ont i al Verden kand lignis / baade for den gloende Helffuedis Sø skyld oc for den euige affskilelse fra dig / fra alle Engle oc den gandske Himmelske skare.

O Herre giff mig naade til at ieg kunde dømme mig selff / paa det ieg skulde icke fordømmis aff dig / oc at ieg kunde klage paa

ge paa mig selff / paa det du skulde icke klage paa mig / paa dommedag / och ath ieg maatte straffe mig selff / paa det at du skulde icke da straffe mig.

Saa er ieg nu hiertelige bedrøffuit baade for mine Synders skyld och Syndsens straffs skyld. I denne min store Sorrig oc hiertens banghed / rober ieg til dig om hielp oc trøst / min alsomkariste Gud oc siger.

Benaade mig o Herre Gud / for din store barmhiertighed / aff slet al min wrætuished. Ieg kendis min Synd hun er mig led etc. Bed denne Psalme til enden.

O Herre straffe mig icke vdi din vrede ver mig naadig for ieg er skrøbelig / min siel er forferdit / O Herre huor lenge vilt du forhale din hielp.

Vig icke nu langt fra mig / Tht angist oc nød er mig ner / oc her er ingen der kand hielpe vden din naade alene. Mit Hiertis Angist er stor / hielp mig vdaff denne min nød oc ansee min iamer oc elen-

 dighed

dighed / oc tag fra mig alle mine Synder. Tenck icke paa min vngdoms synd / men tenck paa mig effter din naade. Fryct och bebzen er kommit offuer mig / och forskreckelse haffuer offuerfaldit mig.

Du vedst ath ieg er inted vden ith skrøbeligt kød / falder tit oc offte i Synd / Nylige forlodst du mig mine misgerninger / nu haffuer ieg (disuer) atter igen syndet / och venter mig visselig den samme naade igen / Tht min siel forlader sig paa dig. Derfaare beder ieg dig nu ydmygelige / at du vilt trøste mit hierte oc giffue mig din hellig Aand / forlad mig alle mine synder / och tag mig fortabte Faar til naade igen / ved din Søn Jesum Christum vor Herre.

Her suarer Gud dig oc siger saa.

N: Jeg haffuer seet din sucken och graden oc hørt din bekendelse och bøn. Derfaare fryct dig icke nu mere / men reyse dig op oc ver frimodig oc glad.

Tht

Thi jeg er oc vil vere din salig gørere. Psal: 35. Jeg er den som vdsletter dine synder / och vil icke komme dine misgerninger mere ihu. Esa: 43. Saa sant som jeg leffuer / da vil jeg icke nogen Synders død (icke helder min kære N: din død) men at hand omuender sig och leffuer. Ezech: 33. Enddog dine synder ere blod røde / da skulle de nu bliffue huide som sne. Enddog du haffuer offte tilforn forseet dig groffuelig imod mig / dog vil Jeg icke nu vende min naade fra dig / men jeg haffuer ved min kære Søn / ladt dig sige / ath dine Synder skulle forladis dig halffierdesinds tiuffue gang siu gange. Det er tit oc offte. Thi saadant ith angerfuldt hierte / som dit er / behager mig best. Oc alle mine Engle glæder sig offuer dig / ath du gør saadan pœnitentz. Haffuer du syndet oc ilde giort / da haffuer du en tro talsmand och megler hoss mig / som er min elskelig Søn Jesus Christus din saliggørere /

ære / Hand sidder nu hoss mig / och beder for dig/och hannem skalt du nyde gaat at nu oc til euig tid/ Amen.

Jeg haffuer befalit dig / du skulde kalde paa mig i din angist oc nød/saa vilde teg høre dig/ saa du skulde prise mig / det haffuer teg nu allerede giort / saa dig bør at tacke mig.

Oc er det saa min Fiende Satan / vil end nu forskrecke dig/oc gøre dig tuilraadig / om min naade / da lad dig ekon nøye met min naade som teg haffuer sagt dig til/oc ver tilfredz. Thi alle dine Haaer ere talde/oc huad helder du leffuer eller døer/da hører du mig til/oc ingen skal røcke dig aff mine Hender. Thi du est formedelst Troen indplantet i min Søn Jesu Christo / Er hand met dig / huo tør være emod dig? Gør hand dig retferdig/ huo tør fordømme dig? Rom: viii. Du skalt vide det vdi Sandhed / ath huercken Dieffuelen/ Siugdom/ Døden eller no-

gen

gen tribulatz skal skille dig fra den kerlig-
hed/ som teg elsker dig met/ vdi min Søn
Jesu Christo.

Tacksigelse for denne store Naade.

JEg tacker dig min alsomkæriste Gud oc Himmelske Fader/ at du haffuer obenbarit mig dig/ och vduold dig aff Menniskens Slect en euig forsamling / och haffuer giffuit din Søn Jesum Christum/til ith offer oc betalning for mig. Du haffuer ocsaa giffuit mig det hellige Euangelium och din Hellig Aand och forlat mig alle mine Synder och befriet mig fra Dieffuelen och den euige død och giffuer mig det euige Liff / och der til met i dette leffuit haffuer du begaffuit mig met mange store velgerninger / du haffuer giffuit mig Liff/Føde/ Lærdom och fred/i den sted som teg haffuer leffuit vdi/

oc for-

oc forhildet den straff som ieg haffuer vel fortient

Jeg tacker dig ocsaa min Herre Jesu Christe / Guds leffuende Søn / ath du haffuer tilføyet dig / min nature / taald død for mig / oc igenløst mig / oc forlader mig mine synder / oc giffuer mig det euige liff / oc est min euige meglere / oc talsmand hoss din kære Fader / och vilt gerne komme mig til hielp som du selff siger / kommer hid til mig alle i som ere besuarede. Matthei II.

Jeg tacker dig ocsaa du euige Hellig Aand / liffactig gørere / som bleff vdgiffuit offuer Apostlerne / ath du trøster oc opliuser mig vdi mit hiertis angist och banghed / och du regerer / lærer / formaner mig och giffuer mig gode raad vdi mit gandske leffnit och Embede / och der til met beuarer och helliggør mig til det euige liff.

Dig

Dig Gud Fader / Søn och Hel-
ligAand/ du eniste euige Gud / ske loff
och priß / aff mig dit arme Cre-
atur/ nu och til euig tid
Amen.

Prentet vdi Københaffn den
første dag September. Anno
1557.

H. G. H. V. D. N.

Den Dÿrlig blomster y
verden man vele
Alß er troff och loffue
heder och ære
2
J hvor mand farer om kring
Da er sandhed den beste
ting

Naar verden gaar en vdi mod
De ære saa for Gud raaden bod

Hvar du sider offuer dit borde
At Guds ord, och forwar din ord
Betenck well offuer huad du wilt sige
Elli dz er bedre ath sidde och tijd
Den stund du i verden mon leffue
wdi Guds frijt skalt du dig offue
Hvar du off verden Monne goo
Betenck atthu Guds Rige kand faa

Naar verden gaar en med
Da skiff en Gud volmer i Christed
Naar verden gaar en vdi mod
Da er de saa for Gud raaden bod

2

En Gud nød och en 5 [illegible] tard
Eo vng Quinde, och en gammel
mand
Tille sotte ikke kand skicke sig
Agis er det best, huu tager
sigh ligh:

